

یادداشت

مزایای تمرکز بر فعالیت کارگاه‌های کوچک

اصغر آهنی‌ها

عضو کارفرمایی شورای عالی کار

سهم حدود ۸۰ درصدی کارگاه‌های کوچک و متوسط از مجموع کارگاه‌های فعال کشور، گستره بزرگ اثرگذاری حضور این مجموعه کارگاهی را در عرصه تولید و اشتغال نشان می‌دهد. این در شرایطی است که صنایع کوچک مقیاس به‌تنهایی ۵۲ درصد مجموع کارگاه‌های کشور را دربر می‌گیرند.

همچنین سهم قابل توجه ۴۳ درصدی واحدهای کوچک کارگاهی از اشتغال صنعتی کشور نیز بیانگر نقش آفرینی این واحدهای اقتصادی در فضای کسب و کار، حجم تولید، بهره‌وری کار و اشتغال است.

در مجموع آمارهای ارائه‌شده، از میزان گستردگی حضور بنگاه‌های کوچک و متوسط به‌عنوان پیشران‌های اقتصاد تولیدی، نقش ویژه این واحدهای اقتصادی و تولیدی در حوزه نوآوری، آموزش نیروی کار، توسعه صادرات، سرمایه‌گذاری، بهبود فضای کسب و کار، رشد داده‌های حوزه کار و تولید و البته رشد اقتصادی حکایت می‌کند. به‌واسطه تأثیرپذیری بالای بازار کار و تولید از مجموعه بنگاه‌های کوچک و متوسط اقتصادی و سهم بالای آمارهای آنان از فعالیت‌های مولد کشور، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در راستای توسعه این مجموعه می‌تواند تسهیل‌گر تولید و افزایش‌دهنده شاخص‌های آمارهای حوزه کار باشد.

توانمندی بالاد در جذب سرمایه‌های اشتغال‌زا، تسریع در بازدهی و بهره‌وری، ایجاد گسترده فرصت‌های شغلی در کوتاه‌مدت نسبت به صنایع بزرگ، خلق فرصت‌های کارآفرینی، کمک به حل چالش‌های بیکاری و بهبود توزیع درآمدی بین فعالان حوزه کار و تولید را باید بخشی از ویژگی‌های صنایع کارگاهی کوچک و حتی متوسط به‌شمار آورد. در واقع این میزان از تأثیرگذاری در فضای اقتصادی کشور، نگاه ویژه به مجموعه کارگاهی کوچک را می‌طلبد.

زودبازدهی اشتغال، بهره‌ریزی، به‌ویژه در فضای کارگاه‌های کوچک خانواده‌محور، و همچنین بازگشت سرمایه در زمان مناسب از دیگر ویژگی‌های کارگاه‌های کوچک و متوسط مقیاس محسوب می‌شود. در واقع این موارد به نوعی جذابیت و تمایل افراد کارجو و کارآفرین را به سمت شکل‌دهی و توسعه این نوع بنگاه‌های اقتصادی و تولیدی رقم می‌زند.

البته در وضعیت نامتعادل اقتصادی و فشارهای موجود در حوزه تولید، کارگاه‌های کوچک و متوسط از آماج آسیب‌های احتمالی در امان نخواهند بود. عدم صدور مجوزهای فعالیت اقتصادی و تولیدی به‌عنوان یکی از موانع تولید، آسیب‌های بسیاری به واحدهای مولد کوچک وارد می‌کند. حتی گاهی این آسیب‌ها به دلیل توان تحمل بار اضافی بیشتر به این واحدها وارد می‌شود تا کارگاه‌ها یا کارخانجات بزرگ.

با ایجاد بسترهای آسان دریافت مجوزهای کسب و کار باید زمینه را برای اقدامات آتی در حوزه‌های سرمایه‌گذاری، خلق فرصت‌های شغلی و رونق تولید مهیا کرد. در واقع انرژی و انگیزه سرمایه‌گذار و کارآفرین باید در مسیری غیر از دریافت مجوز و در راستای ارتقای سطح کمی و کیفی تولید و اشتغال‌زایی صرف شود. در این ارتباط، اجرای قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار در سال‌های اخیر، تا حدودی رفع چالش‌های مربوط به آغاز فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی کارگاه‌های کوچک را برطرف کرده است. به شرط ادامه و استمرار این روند، می‌توان وضعیت بهتری برای فعالیت این مجموعه کارگاهی متصور بود. با توجه به نام‌گذاری سال‌های اخیر با محوریت اقتصاد و تولید، اهمیت ویژه فعالیت‌های مولد به درستی در کشور تبیین شده است. در این ارتباط با استناد به سهم بالای کارگاه‌های کوچک و متوسط، تمرکز بر توسعه فعالیت این بنگاه‌ها امکان‌رشد و توسعه اقتصادی و ارتقای وضعیت تولید را موجب خواهد شد.

این مهم البته به تغییر سیاست‌های حوزه تولید و تحول این بخش نیاز دارد. در واقع باید توجه داشت که عدم اصلاح سیاست‌گذاری، چالش‌های موجود بخش مولد را افزایش داده و آسیب‌های بیشتری به این عرصه تحمیل خواهد کرد. در نقطه مقابل، به شرط ایجاد بسترهای حمایتی و گسترش فضای کسب و کار در بنگاه‌های کوچک و بزرگ و به‌کارگیری کارآفرینان در این عرصه‌ها، به‌طور حتم به وضعیت مطلوب تولید نزدیک‌تر می‌شویم. هرآورد این مجموعه اقدامات و تغییر ریل حرکتی بخش تولید می‌تواند در آینده نزدیک، توسعه اشتغال و کاهش بیکاری باشد.

شده برای زنان، متعلق به اشتغال خانگی بوده است؛ موضوعی که نشان می‌دهد با توجه به بافت فرهنگی کشور، بهادادن به اشتغال خانگی موجب کاهش نرخ بیکاری زنان و در مقابل، رشد اشتغال و افزایش نرخ مشارکت اقتصادی آنان خواهد شد.

در این میان، احیای اشتغال از دست رفته زنان در بخش خدمات نیز پس از همه‌گیری ویروس کرونا نقش اثرگذاری را در بازار کار این بخش از جامعه کارجویان داشته است. به این واسطه براساس تازه‌ترین گزارش ارائه‌شده از مرکز آمار ایران در بهار امسال، سهم اشتغال زنان در بخش خدمات از کل اشتغال موجود آنان ۶۱٫۳ درصد است. آمارها حکایت از اشتغال و فعالیت ۲ میلیون و ۴۲۳ هزار نفر از زنان در این بخش دارد.

همچنین سهم شاغلان زن بخش صنعت نیز ۲۵٫۵ درصد در قالب جمعیتی بالغ بر یک میلیون نفر برآورد می‌شود. همین‌طور سهم اشتغال جامعه زنان در بخش مشاغل حوزه کشاورزی ۱۳٫۱ درصد شامل ۵۱۹ هزار نفر اعلام شده است.

از آنجا که اشتغال خانگی منحصر به بخش خدمات نیست و در همه بخش‌های سه‌گانه اقتصادی وجود دارد، توسعه این فرصت‌های شغلی، فاصله اشتغال بین زنان و مردان را کاهش می‌دهد.

ایجاد زنجیره ارزش محصولات

مطابق ماده ۲ قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، این نوع اشتغال شامل آن دسته از فعالیت‌هایی است که توسط عضو یا اعضای خانواده در فضای مسکونی در قالب یک طرح کسب و کار بدون مزاحمت و ایجاد اختلال در آرامش واحدهای مسکونی هم‌جواری شکل می‌گیرد و منجر به تولید خدمت یا عرضه کالا به بازار خارج از محیط مسکونی می‌شود.

افزایش مشارکت اقتصادی، مزایای متعددی برای جامعه در پی خواهد داشت؛ افزایش تولید ناخالص داخلی، کاهش فقر، ارتقای سطح رفاه اجتماعی و توسعه پایدار از این جمله‌اند. حرکت به سمت ایجاد زنجیره‌های ارزش محصولات مختلف در حوزه مشاغل خانگی از طریق ایجاد مزایای فراوان برای شاغلان، کارآفرینان و مصرف‌کنندگان و البته تسهیل‌گری در حوزه تولید نیز از مزایای پرشمار اشتغال خانگی است.

الزام تقویت بسترهای اشتغال زنان

ظرفیت ایجاد شده قابل توجه توسط جامعه زنان برای حضور در عرصه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی، سهم بالای این بخش از جامعه در تحصیلات دانشگاهی رشته‌های مختلف، اهمیت به اجرای عدالت اجتماعی در حوزه اشتغال، بهره‌مندی از تمامی ظرفیت‌های نیروی انسانی در راستای ارتقای بهره‌وری و بسیاری ضرورت‌های حوزه کار، الزام توزیع درست فرصت‌های شغلی بین زنان و مردان را نشان می‌دهد. در این بین بخشی از بسترهای کسب و کار نظیر مشاغل بخش خدمات و اشتغال خانگی امکان و جذابیت بیشتری برای حضور زنان در عرصه کار و تولید فراهم می‌کنند. تقویت این بخش‌ها، تحقق هم‌زمان رشد نرخ مشارکت اقتصادی زنان، بهبود کسب و کار و رونق اقتصادی را موجب خواهد شد.

با توزیع عادلانه فرصت‌های شغلی رقم خورد

رشد سهم زنان از بازار کار

متولیان حوزه تولید و متقاضیان حضور در بازار کار باید از این فرصت ویژه خلق اشتغال بهره‌برند.

سهم بالای زنان در بخش خدمات

با وجود اینکه سهم اشتغال مردان از بازار کار ایران پنج برابر زنان است اما به نظر می‌رسد که اشتغال زنان در حوزه خدمات، در حال پیشی گرفتن از سهم مردان در این بخش از اقتصاد است. تمایل جامعه زنان به حضور در بخش خدمات را می‌توان به عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مرتبط دانست.

مواردی نظیر بی‌ثباتی و ناامنی شغلی، هنجارهای تاریخی و فرهنگی، انعطاف‌پذیری و تعادل بین کار و زندگی، فرصت‌های تعامل بین فردی، نیاز اقتصادی و دسترسی، شهرنشینی و مهاجرت، سیاست و حمایت‌های دولتی، فرصت‌های کارآفرینی، پویایی جنسیتی، سیاست‌های حمایتی و محیط‌های کاری و شبکه‌سازی و مربیگری بخشی از دلایل سهم بالای حضور زنان در اشتغال بخش خدمات شمرده می‌شوند.

با وجود سهم بالای زنان در حوزه مشاغل بخش خدمات، همچنان تعادل و تناسب لازم بین اشتغال زنان و مردان در مجموع اشتغال کشور برقرار نیست. بر این اساس در حال حاضر طبق خروجی طرح آمارگیری نیروی کار در بهار سال جاری نرخ ۳۸ درصدی برای نسبت اشتغال جمعیت افراد ۱۵ ساله و بیشتر منظور شده است. این در حالی است که در زمان اشاره شده سهم ۶۴ درصدی برای مردان و ۱۲٫۱ درصدی برای زنان به ثبت رسیده است.

۴۰۸ هزار مورد اشتغال‌زایی خانگی

بررسی‌ها نشان می‌دهد که سهم اشتغال خانگی از چهار درصد در فاصله سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ به ۱۵ درصد در حال حاضر رسیده و در این میان جامعه زنان ۸۰ درصد از مشاغل خانگی را در اختیار دارند. در این ارتباط در دوره سه‌ساله اخیر از مجموع ۲ میلیون و ۷۲۱ هزار فرصت شغلی ایجاد شده، ۴۰۸ هزار و ۱۵۰ شغل متعلق به اشتغال خانگی بوده و از این تعداد ۲۲۶ هزار و ۵۲۰ شغل به زنان اختصاص یافته است. در واقع بر پایه این داده‌ها، ۲۹٫۲ درصد از اشتغال ایجاد

خانگی، از دلایل عمده این رشد محسوب می‌شود.

در واقع فعالیت‌های حوزه اشتغال خانگی این بستر را فراهم می‌کند که با استفاده از خلاقیت و به‌کارگیری انواع مهارت‌ها و تخصص‌ها، با کمترین هزینه، فرصت شغلی ایجاد شود. این نوع مشاغل اغلب با موانع کمتری برای آغاز به‌کار مواجه‌اند و شروع کارآفرینی در این بخش آسان‌تر از دیگر حوزه‌های کسب و کار است. این ویژگی در مناطق با دسترسی سخت به مشاغل رسمی، پررنگ‌تر است.

همچنین به واسطه تنوع حوزه مشاغل خانگی و دسترسی راحت‌تر افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی به آن، این نوع اشتغال ارتباط عمیقی با جوامع محلی دارد. عمده‌تاد در این حوزه خدماتی مبتنی بر نیازهای جامعه ارائه می‌شود. رویه اشاره شده، موجب رشد اقتصادی در لایه‌های مختلف جامعه می‌شود. به همین دلیل رویکرد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به‌عنوان متولی حوزه کار، باید توسعه مشاغل خانگی برای بهره‌مندی از ظرفیت بالای همه گروه‌های اجتماعی به‌ویژه زنان باشد. همین‌طور نشانی این رویکرد را می‌توان در ارائه تسهیلات و امکانات به مشاغل خانگی با اولویت زنان سرپرست خانوار و روستاییان، توسعه سیاست‌های اشتغال‌زای این بخش و تغییر و اصلاح قوانین و مقررات به نفع گسترش اشتغال خانگی دید.

صدور مجوز اشتغال خانگی در سه روز

با توجه به اجرای قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، در حال حاضر مجوز لازم برای فعالیت هرکدام از ۵۵ نوع مشاغل خانگی در مدت سه روز صادر می‌شود. از این رو تقویت رشد مشارکت اقتصادی در جامعه از طریق استفاده از ظرفیت حوزه مشاغل خانگی با اقداماتی نظیر ارائه حمایت مالی، آموزش و مهارت‌افزایی، دسترسی به منابع، سیاست‌های حمایتی، ترویج فعالیت‌های دیجیتال و افزایش تسهیلات و تصویب قوانین و مقررات حمایتی این حوزه باید در اولویت باشد.

موضوع اشتغال خانگی به‌طور خاص می‌تواند فرصت‌های اشتغال‌زایی گسترده‌ای برای متولیان حوزه اشتغال، کارآفرینان و افراد جویای کار فراهم کند. در واقع دولت،

احسان احمدی

رئیس‌تأمین کار

گزارش کارشناسان معتقدند خلق گسترده فرصت‌های شغلی باید براساس شاخص‌هایی نظیر نیاز بازار کار به دانش، تجربه، مهارت و تخصص، تناسب متقاضیان ورود به بازار کار، تعادل بخشی به تناسب کارجویان و فرصت‌های شغلی، اشتغال نیروی کار زن و مرد و بسیاری عوامل دیگر برنامه‌ریزی و اجرایی شود.

در این بین ایجاد عدالت در توزیع فرصت‌های شغلی بین گروه‌های مختلف اجتماعی و تحصیلی و البته زنان و مردان از درجه اهمیت بالایی برخوردار است. به عبارتی توزیع عادلانه و متناسب فرصت‌های شغلی خلق‌شده بین زنان و مردان در انتظار شغل، علاوه بر رعایت عدالت اجتماعی حوزه کار و اشتغال، بهره‌مندی فضای کسب و کار از همه ظرفیت و توانمندی نیروی انسانی دارای دانش و مهارت را موجب می‌شود.

سهم بالای جامعه زنان از مجموع افراد دارای تحصیلات در انتظار شغل ضرورت استفاده از توان اشتغال و دانش این افراد را نشان می‌دهد. البته تجربه میزان چشمگیر اشتغال زنان در بخش خدمات را می‌توان نمونه‌ای موفق از ظرفیت بالای این بخش از جامعه در راستای اشتغال، تولید و ارتقای بهره‌وری حوزه کار برشمرد.

همچنین خروجی داده‌های سه سال اخیر اشتغال ایجاد می‌کنند که افزایش سهم زنان از اشتغال ایجاد می‌تواند زمانه‌ای است.

سهم ۴۱ درصدی زنان از اشتغال

برپایه جدیدترین داده‌های آمارهای سامانه رصد ملی اشتغال کشور، از نیمه دوم سال ۱۴۰۰ تا پایان اردیبهشت سال جاری و به‌عبارتی در محدوده زمانی ۳۲ ماه گذشته ۳ میلیون و ۲۰۰ هزار کد ملی در این سامانه به ثبت رسیده که از این تعداد ۲ میلیون و ۷۲۱ هزار نفر شاغل شده‌اند. از مجموع این شاغلان سهم زنان ۴۱ درصد و سهم مردان ۵۹ درصد برآورد شده است.

همچنین طبق آمارها، یک میلیون و ۱۱۵ هزار و ۶۱۰ شغل در بازه زمانی اشاره شده برای زنان ایجاد و در مقابل یک میلیون و ۶۰۵ هزار و ۳۹۰ فرصت شغلی برای مردان در حوزه‌های مختلف خلق شده است. در مجموع به‌طور متوسط ماهانه حدود ۸۵ هزار فرصت شغلی ایجاد شده که سهم جامعه زنان حدود ۳۵ هزار مورد و سهم مردان بالغ بر ۵۰ هزار فرصت شغلی بوده است.

دلایل تمایل زنان به مشاغل خانگی

سهم اشتغال‌زایی خانگی تا قبل از سال ۱۴۰۰ به میزان چهار درصد برآورد شده که این رقم در حدود سال‌های پس از آن به ۱۵ درصد رسیده است. در واقع در این دوره رشد ۱۱ درصدی اشتغال خانگی محقق شده است. کارشناسان بر این باورند که انعطاف‌پذیری در انجام فعالیت‌های تولیدی و خدماتی و تمایل بالای جامعه زنان به اشتغال در این گونه کارها، به واسطه جذابیت مشاغل

گفت و گو شهرام محمدی، رئیس مؤسسه کار و تأمین اجتماعی در گفت‌وگو با «آینه‌نو» ضمن تأکید بر اهمیت موضوع آموزش نیروی انسانی به‌عنوان یکی از اولویت‌های راهبردی این مؤسسه، فعالیت‌های آموزش محور این مجموعه و مهارت‌آموزی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای را مکمل یکدیگر دانست.

او افزود: «فعالیت‌های مرتبط با آموزش و توسعه مهارت‌های فنی و تخصصی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کاملاً مجزا از اقدامات و مأموریت‌های مؤسسه کار و تأمین اجتماعی در زمینه ارائه آموزش‌های حوزه کار است.»

محمدی در ادامه با اشاره به اینکه فعالیت‌های مهارت‌محور سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای اصولاً پیش از ورود افراد به بازار کار از طریق ارائه آموزش‌های فنی و تخصصی موردنیاز، زمینه اشتغال نیروی کار ماهر را فراهم می‌کند توضیح داد: «آموزش‌های مؤسسه کار و تأمین اجتماعی با ارائه آموزش‌های در حین کار، ارتقای دانش اجتماعی حوزه کار برای کارگران، کارفرمایان، کارآفرینان، کارجویان و نهادهای حقوقی مرتبط و پیشبرد کار شایسته در کشور را هدف‌گذاری کرده است. البته ارائه آموزش‌های مختلف حوزه فنی و حرفه‌ای و فعالیت‌های آموزشی مؤسسه کار و تأمین در عین

اینکه جدای از هم و در راستای دستیابی به چشم‌انداز تعریف‌شده هر حوزه محسوب می‌شوند، تکمیل‌کننده یکدیگر به‌شمار می‌روند.»

الزام آموزش قبل و بعد از اشتغال

رئیس مؤسسه کار و تأمین اجتماعی گفت: «افراد متقاضی اشتغال برای ورود به بازار کار، انواع نیاز به آموزش‌های فنی و مهارتی را از طریق سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کسب می‌کنند. به‌عبارتی این نهاد متولی حوزه مهارت، ارتقای سطح مهارت‌های فنی و تخصصی گروه‌های مختلف اجتماعی را در راستای ورود به بازار کار و بهره‌رسانی مهارت شاغلان در دستور کار دارد.»

محمدی در ادامه یادآور شد: «نکته مهم اینکه افراد، قبل و بعد از ورود به بازار کار و در البته حین اشتغال، از یادگیری انواع مهارت‌های فنی و تخصصی و در واقع بهره‌رسانی آموزش‌های مهارتی بی‌نیاز نیستند. در این شرایط علاوه بر سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای، در راستای توسعه آموزش‌های حین کار، نهادهایی نظیر مؤسسه کار و تأمین اجتماعی با تدوین و اجرایی کردن انواع آموزش‌ها، تقویت مهارت و دانش حوزه کار نیروی انسانی شاغل را در دستور کار دارند.»

رئیس مؤسسه کار و تأمین اجتماعی در گفت‌وگو با آینه‌نو

آموزش‌های ما مکمل مهارت‌آموزی تخصصی است

او با توجه به وضعیت ترسیم‌شده، اقدامات سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و مؤسسه کار و تأمین اجتماعی را در راستای ارائه آموزش و توسعه مهارت‌های قبل و در حین کار مکمل همدیگر دانست و گفت: «با ورود افراد به بازار کار، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی آموزش‌های حوزه روابط کار، حقوق کار، اقتصاد کار و ایمنی کار را در اولویت قرار داده و گروه‌های مختلف فعال و شاغل در همه بخش‌ها را با موضوعات مذکور آشنا می‌کند.»

بهرورسانی استانداردهای آموزشی

محمدی در ارتباط با به‌روزرسانی داده‌های آموزشی مؤسسه کار و تأمین اجتماعی توضیح داد: «دروس و دوره‌های ارائه‌شده توسط این مؤسسه با وجود طرح درس و تشریح جزئیات مختلف آموزشی، در دوره‌های زمانی مختلف مورد بازبینی قرار گرفته و در واقع به‌روزرسانی استانداردهای آموزشی در ارتباط با آن اجرایی می‌شود. در واقع بررسی و تشریح مجدد دروس قابل ارائه در حوزه انواع آموزش‌ها با رویکرد اثرگذاری مستمر در دستور کار و اولویت این مجموعه قرار دارد. طرح درس‌های ارائه‌شده به‌صورت هم‌زمان بر مبنای استانداردهای بین‌المللی و داخلی استوار است. مسئله مدرسان روابط کار و نحوه

نیازهای مربوطه است.»